

Moet glyfosaat van de straat?

Onkruidbeheer 2.0...hoe nu verder?

Al enige tijd houdt de motie Grashoff, die de regering oproept 'een verbod in te stellen voor gebruik van gewasbeschermingsmiddelen met glyfosaat voor niet-commerciële doeleinden', de gemoederen bezig. In de discussie die daarop is ontstaan in aanloop naar het Nationaal Actieplan worden vergaande maatregelen aangekondigd voor het beheer van verhardingen, sport- en recreatieterreinen. Daar krijgen beheerders van tennisparken bij de bestrijding van onkruid ook nadrukkelijk mee te maken.

Auteur: C.J. (Chris) van Dijk, Wageningen UR, Plant Research International

Laten we even bij het begin beginnen. In juni 2011 is de overheid begonnen met de invulling van een nieuwe nota duurzame gewasbescherming. In deze nota wordt het gewasbeschermingsbeleid voor de periode 2013 – 2023 beschreven. Daarnaast moeten alle EU-lidstaten voor eind 2012 een Nationaal Actie Plan Duurzame Gewasbescherming (NAP) opstellen. Het NAP is de Nederlandse uitwerking van de EU-richtlijn duurzaam gebruik van pesticiden. Elke lidstaat moet aangeven hoe hij invulling geeft aan duurzaam gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Belangrijke punten zijn geïntegreerde gewasbescherming (zie kader 1) en bescherming van kwetsbare bevolkingsgroepen. Het zwaartepunt ligt bij de land- en tuinbouw, maar ook de sector niet-landbouw komt aan de orde. De overheid laat zich hierbij adviseren door maatschappelijke organisaties, belangenvertegenwoordigers en kennisinstellingen.

In september 2011 heeft Tweede Kamerlid Rik Grashoff van GroenLinks een motie ingediend

voor een verbod op het gebruik van glyfosaathoudende middelen voor niet-commercieel gebruik. Deze motie is door de Tweede Kamer aangenomen. Staatssecretaris Atsma heeft de Tweede Kamer laten weten de motie uit te willen voeren in overleg met de sector.

Een volledig verbod op het gebruik van glyfosaat in de niet-landbouwsector heeft de nodige consequenties m.b.t. milieueffecten en kosten. De discussie tussen de betrokken organisaties is na het aannemen van de motie Grashoff volledig gepolariseerd langs de lijn voor of tegen gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Een goede onderbouwing van keuzes en afweging van de consequenties is daardoor grotendeels uit beeld geraakt. Zo wordt een evaluatie van de milieueffecten van gangbare onkruidbestrijdingsmethoden (LCA) door bepaalde partijen bewust afgehouden.

Stand van zaken maart 2012

Inmiddels is bekend welke lijn de overheid op grond van de verdeelde adviezen wil volgen met

betrekking tot het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de niet-landbouw. Het gaat hierbij om professioneel gebruik op verhardingen, op sport- en recreatieterreinen (inclusief sportvelden) en in 'overig groen' (plantvakken, groenstroken e.d.). Ook niet-professioneel (particulier) gebruik vindt buiten de landbouw plaats op verhardingen en in 'overig groen'. Wat als eerste opvalt in de concept-nota, is dat de lijn van geïntegreerde gewasbescherming (zie kader) duidelijk is terug te vinden in de voorstellen voor de land- en tuinbouw, terwijl voor de niet-landbouw gekoerst wordt naar een verbod van chemische gewasbescherming/onkruidbestrijding.

Verhardingen

Voor onkruidbestrijding op verhardingen wordt voorgesteld het professioneel gebruik van gewasbeschermingsmiddelen per 1 januari 2018 te verbieden. Een enkele uitzondering is nog mogelijk voor bijzondere situaties; denk aan bestrijding van exoten en bepaalde terreinen waar de veiligheid in het geding is.

"Koers uitgezet naar chemievrij beheer op verhardingen"

Sport- en recreatieterreinen

Voor sport- en recreatieterreinen (sportvelden) wordt voorgesteld het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen per 1 januari 2021 te verbieden. Vóór 1 januari 2019 zal worden bekeken of de doelstelling nog haalbaar is. Bij sportvelden gaat het om middelen tegen insecten, onkruiden en schimmelmultiplicaties. De problematiek en bijkomende kosten worden hier onderschat.

Overig groen

Voor groen geldt de doelstelling 'streven naar beheer zonder chemische gewasbeschermingsmiddelen'. Het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in groen wordt echter niet verboden. Hierbij wordt aangenomen dat het gebruik relatief gering is.

Niet-professioneel (particulier) gebruik

In het voorstel wordt het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen door particulieren niet verboden. Producenten van gewasbeschermingsmiddelen hebben wel voorstellen ingediend ter vermindering van de risico's van onzorgvuldig

gebruik. Dit is op z'n zachtst gezegd toch een opmerkelijk standpunt. Het zal straks moeilijk uit te leggen zijn waarom professionele beheerders bepaalde middelen niet mogen toepassen, maar particulieren wel.

Gevolgen voor de toekomst

Voor de professionele beheerder van niet-landbouwterreinen is een koers uitgezet naar chemievrij beheer op verhardingen en sportvelden binnen 5-9 jaar. De richting die hier uitgesproken wordt, is ambitieus en spreekt velen op het eerste gezicht ook aan.

- Een verbod op gebruik van middelen in de niet-landbouw sluit aan bij wensen van de Tweede Kamer.
- Een verbod zal de waterkwaliteit in Nederland ten goede komen. Het lost zeker niet alle problemen op. Zo komt glyfosaat ook vanuit het buitenland, de landbouw en door particulier gebruik in het oppervlaktewater. Overigens zijn door alle inspanningen van de afgelopen jaren en aanpassingen in de regelgeving de knelpunten ten aanzien van de drinkwatervoorziening al aanzienlijk afgenomen.
- Voor enkele specifieke middelen zal het risico voor de volksgezondheid dalen. Het gaat hier om insecticiden die gebruikt worden op sportvelden en in het groen.

Wat is geïntegreerde gewasbescherming?

Geïntegreerde gewasbescherming is een aanpak die gebruikmaakt van diverse technieken en methoden om ziekten, plagen en onkruiden in plantaardige teelten te beheersen. De inzet van chemische gewasbeschermingsmiddelen wordt daarbij zo veel mogelijk beperkt tot een economisch verantwoord niveau. Hierbij worden de volgende punten stapsgewijs beschouwd:

- Preventie
- Teelttechnische en andere niet-chemische maatregelen, waaronder biologische bestrijders
- Chemische gewasbescherming en toedieningstechnieken
- Emissiebeperking

Geïntegreerde gewasbescherming biedt ondernemers kansen om de eigen concurrentiekracht te versterken en maatschappelijke uitdagingen op te lossen. Zo kunnen zij voldoen aan de (internationale) vraag naar hoogwaardig geteelde producten, en tegelijkertijd ongewenste neveneffecten voor mens, dier en milieu beperken. Geteeld in Nederland moet (internationaal) gezien worden als keurmerk voor duurzaam geteelde producten.

DOB 2.0 voor duurzamer onkruidbeheer

Onder de naam DOB 2.0 worden de nieuwste ontwikkelingen op het gebied van duurzaam onkruidbeheer op verhardingen toegevoegd aan de DOB-richtlijnen. Terreinbeheerders en aannemers kunnen in 2012 al aan de slag met DOB 2.0.

Recente onderzoeksresultaten hebben aangetoond dat een aantal criteria uit de DOB-richtlijnen aangescherpt kunnen worden. Door halvering van het maximaal toegestane middelgebruik, extra bescherming van drinkwaterinnamepunten en kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden wordt de duurzaamheid van het beheer verder vergroot. Een DOB-variant kan ook voor sportvelden, golfterreinen en groen worden ontwikkeld.

Tereinbeheerders, aannemers en uitvoerders wordt, vooruitlopend op de invulling van Artikel 12a van EU-richtlijn 2009/128 'Duurzaam gebruik van gewasbeschermingsmiddelen', gevraagd zeer terughoudend te zijn met middelgebruik rond scholen, speelplaatsen en zorginstellingen. Nadere invulling volgt na definitieve vaststelling van het Nationaal Actieplan (NAP) 'niet-landbouw'.

Afstemming met Ctgb en SMK moet nog plaatsvinden, maar partijen die in 2012 al extra stappen willen zetten kunnen met DOB 2.0 aan de slag; zie www.dob-verhardingen.nl.

Naast de voordelen is er een aantal serieuze tegenargumenten waaraan wordt voorbijgegaan.

- De keuze voor een verbod is niet gebaseerd op een brede evaluatie van het milieurendement.
- Het is een slechte zaak dat de milieueffecten van de niet-chemische alternatieven niet worden meegewogen in deze keuze. Op basis van de meest recente LCA is duidelijk dat zorgvuldig chemiegebruik beter scoort dan niet-chemische alternatieven. Kortom, een gemiste kans om te sturen op duurzaamheid.
- Het verbod zal leiden tot een aanzienlijke stijging van kosten, terwijl het milieurendement beperkt zal zijn. Globaal zullen de kosten van onkruidbeheer op verhardingen met circa M€ 100.000 per jaar toenemen, kosten die voornamelijk door de gemeenten en bedrijven moeten worden gedragen. Voor sportvelden zijn alternatieven voor chemische middelen (intensievere mechanische bewerkingen) twee- tot viermaal zo duur.
- Het draagvlak voor een verbod op middelen in de niet-landbouw is veel geringer dan het lijkt in de nota. De achterbannen van de betrokken brancheorganisaties zijn flink verdeeld. Diverse partijen zoals gemeenten, spoorwegen en bedrijventerreinen hebben hun zorg geuit over nadelige kosten- en milieueffecten van het verbod, maar deze worden niet verwoord.
- Het verbod creëert ruimte voor niet-chemische technieken en minder regeldruk, maar blokkeert innovaties op het gebied van selectieve toediening van middelen. Het gaat hier om sensortechnologie die gebruikt wordt voor selectieve toediening van middelen. Op dit punt heeft Nederland zowel nationaal als internationaal een unieke (export)positie. Het verbod binnen Nederland zal ertoe leiden dat deze technologie mogelijk verloren gaat, terwijl het belang juist groter wordt gezien de ontwikkelingen in de landbouw naar plekgewijs doseren.
- Geen enkel land in Europa heeft tot nog toe beleid om te komen tot een algeheel verbod van middelen op alle typen verhardingen en sportvelden (incl. recreatierreinen) in het niet-landbouwdomein.

Visie van PRI

De oplossingsrichting in onze ogen is om aan te sluiten bij de geïntegreerde aanpak in de land- en tuinbouw. Dit leidt tot een milieuverantwoord (duurzaam) en kosten-effectief beheer. Op korte termijn kan al gestart worden met het aanwijzen van te beschermen gebieden, zoals rond

scholen, speelplaatsen en zorginstellingen ter bescherming van kwetsbare bevolkingsgroepen, grondwaterbeschermingsgebieden en de plaatsen waar chemievrij beheer technisch en financieel niet haalbaar is.

DOB 2.0 biedt hiervoor een uitstekend raamwerk (kader 2). DOB (Duurzaam Onkruidbeheer) was altijd al in lijn met een geïntegreerde aanpak: eerst preventie, dan planmatig beslissen en vervolgens uitvoeren met methoden die binnen kaders van kosten en milieueffecten geoptimaliseerd zijn. Een DOB-variant kan ook voor sportvelden, golfterreinen en groen worden ontwikkeld.

"Aansluiten bij de geïntegreerde aanpak"

Het is aan de politiek om met de stakeholders goede afwegingen te maken. Het debat daarover in de Tweede Kamer zal begin juni plaatsvinden. Pas dan zal duidelijk worden hoe de definitieve invulling van het beheer op niet-landbouwterreinen er in de toekomst uit zal gaan zien.

Chris van Dijk